

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва Обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 17 (10309) 1977 чылдың январь 21, пятница 1975 чылда үздөлүктөгөн Өртүз 2 көп.

Эш Л. И. Брежневтин Москваже ээп келгени

СЭКП ТК-ның Чыгыш секретари Л. И. Брежнев январь 19-та Тулада Москваже эш келген. Вокзалга эш Л. И. Брежневти эштер А. А. Громико, А. П. Карпенко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. Ф. Устинов, П. Н. Демченко, Б. Н. Пономарев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, К. Ф. Катусев, М. В. Зяминин, Я. П. Рябов, СЭКП ТК-ның кеңигүүчү Н. А. Шелов, СЭКП ТК-ның кеңигүүчүге кандидаттар А. М. Александров, С. К. Цыгуя, СЭКП-иң Төп ревизия комиссиясының кеңигүүчүлөрү К. М. Боголюбов, Ю. М. Чурбанов, ССРЭ-иң орук-харызада министери И. Г. Павловский болгаш өскөндөр-да уткаанар.

Л. И. Брежнев биле Дж. Фордтуң аразында телефон-биле беседазы

Январь 19-та СЭКП ТК-ның Чыгыш секретари Л. И. Брежнев биле АКШ-тын президентинин албай-дужалдында халажым турар Дж. Фордтуң аразында телефон-биле беседа болган. Ол Ак бажында Кремльде, Л. И. Брежневче догалаан. Болган чугаалажымшык уезинде Дж. Форд АКШ-тын президентинин албай-дужалдында болуун турган уезинде СЭКП ТК-ның Чыгыш секретари-биле тургустунган харылааны үргүлчү берди-биле үнелел келген деп чугаалаан. Президентинин албай-дужалдында ам халажым турар Совет Бизнес биле Катышкан Штаттардын аразында чугаалажымшыкларын үргүлчүлери болган бистин ийи чурттарымыска-да, бүгү делегейге-да онза чугула ужуру-дузалык совет-америк харылааларын хөгжүлдеринге улам ийилай депшиктени чуреттин ханымында күзүмди деп, Дж. Форд чугаалаан. 1974 чылда Владивостокка Л. И. Брежнев-биле оон укур-ражымшыкшык уезинде чегин админта стратегия чегин секторни кызыгаараларында айткыларын талазы-биле тургустунган Дж. Форд онзаиле делегация. Владивостокка тургустунган өкил уезинде делегация алган, ол чугула херекти улам бурганталарында чегиништин Л. И. Брежневтиң болган АКШ-тың чаа президентин Дж. Картерди чегин алымында адегейде ол илереткен.

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, облпрофчөвүлелде болгаш ВЛКСМ обкомунда ТИЛЕКЧИЛЕРГЕ АЛДАР БОЛГАШ МАКТАЛ!

БЕДИК ДУЖУТ ДЭЭШ

СЭКП Төп Комитетинин совет уакуса Чагаанын, чурттуң бүгү черлеринде шыккан. Улут-Хем районда «Күш-ажылдык хостуу» совхозтуң таражылары бедик көдүрүшкүшүгү ташкын турар. Трактор-хому бригадалында хураалда ийиөөр С. С. Давидович-Белетиниң илеткелниң союда саналар улупкан. МТМ-иң саясары С. К. Выштан-оол, механик Б. Т. Буян, бригадир Н. А. Семрапов, лейпут К. Ч. Алдып-оол, чолалачы Д. К. Салчак-оол олар ажал-агыйның амгы орууларын тодаргайлап чугаалаан. Совхоз бо чылды 3300 гектар тараа (оон ичинде 3012 гектар кызыл-тү) культура-тарын тарып. Чагааны ташкыны, коллектив сүт-чүтүгү 200 гектар шолдуң гектар бүтүрүлгөн 17 пентер, а сүтүт чөп шолдуң гектарында — 94 пентер дужутту өстүрүп алкыры хүлөөгөн. Ол шыккан куруура база мал чөм культура-тарын 780 гектарга тарып. Кичээлгеиң сугарылыгы уландырып турган, сизгенге бедик дужуду өстүрүп, илангыя куруурамын гектарында 185 пентер ногаан массаны алкыры илереткев.

СЭКП обкомунун бюросу, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкомунда үлөтүр, транспорт, тууд, сандык черлерин, чонун коммуналь амдырал хандырылга бүдүрүлгелерин аразында 1976 чылда социалисттик чаражының түнелдерин чугаалажым көргөш, моон адалада бирги, ийини болгаш үпкү черлерин элөөн коллективтерин бо талазы-биле хүлөөп алган докталамында айткан турар. Чарыштын тилекчиин деп санавамын, СЭКП обкомунун, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлели, ВЛКСМ обкомунун шилчир Кызыл туку-биле шаансар черлер:

— үлөтүр бүдүрүлгелеринден — хүлөөлгөн ажыр 3 млн. киловатт-шак электри энергияны, 37 муи г/кал чыгың энергияны ажалдан үндүргөн, күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн планын 106,5 хуу күтүсеткен, үлөтүр бүдүрүлгүсүнүн өздүк темпизин 10,3 хуу чегире Тываның электри четкелеринин коллектив (директор Н. Чумаков, партия организациязының секретари Ю. Доронин, профсоюз мектепкомунун даргазы Т. Шапожина, комсомол организациязының секретари Е. Богданова);

— транспорт бүдүрүлгелеринден — хүлөөлгөн ажыр 30 муи тонна чүтүтү соорткен, чүкү соортүлгезинин планын 5,9 баа күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн планын — 4,5 хуу ажырын хандырып Кызылдың 3 дугар АТБ-аның коллектив (начальник Г. Шапокин, партия организациязының секретари А. Фомичев, профсоюз мектепкомунун даргазы О. Дронова, комсомол организациязының секретари Г. Сироткин);

— тууду организациаларындан — хүлөөлгөн ажыр 14 муи рубльдиң тууду ажалдык күтүсеткен, күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн темпизин

1975 чылдында дөңсөөрге, оон 11,7 хуу өөрин хандырган, туудун бот-үнени 12 муи рубльге чыгыткен «Көдөө электери тууду» тууд-монтаж эргелелиниң коллектив (начальник А. Черухин, профсоюз мектепкомунун даргазы В. Перетогин);

— чонун коммуналь-амдырал хандырылганың бүдүрүлгелеринден — хүлөөлгөн ажыр 22 муи рубльдиң ажалдык бүдүрүлгүсүнүн планын 110,3 хуу күтүсеткен, керээлг амдырал үлөтүр 20 хуу өөрин хандырган «Тыва коммуналь» коллектив (директор Б. Григорьев, партия организациязының секретари В. Болотников, мектепкомунун даргазы В. Лавейкин);

— сандык организациаларындан — хүлөөлгөн ажыр 192 муи рубльдиң баранын сайгарган, үрүмкент сандар планын 106,4 күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн планын 119,2 хуу күтүсеткен Кызыл районунун коллектив (баштаар чер даргазы А. Белягина, мектепкомунун даргазы П. Афанасьева);

Ийини чөрин алган болган ийини чөргөш дипломы-биле шаансалткан черлер:

— үлөтүр бүдүрүлгелеринден — хүлөөлгөн ажыр 170 муи рубльдиң продукцияны бүдүргөн, продукция сайгарган планын 107,5 күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн — 101,3 хуу күтүсеткен, продукция сайгарымын темпизинин 7,4 хуу өөрин хандырган Кызылдың даарынал фабрикамын коллектив (директор Т. Пургина, партия организациязының секретари Н. Макарова, мектепкомунун даргазы Л. Гуркова, комсомол организациязының секретари В. Брозханова);

— транспорт бүдүрүлгелеринден — хүлөөлгөн ажыр 93,8 муи тонна чүтүтү соорткен, чүкү соортүлгезинин планын 112,2 чүкү сайгарыламын — 127,3 күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн — 111,5 хуу күтүсеткен «Тыва сүт тууду» трестин автобаазаның кол-

лектив (директор О. Кузнецов, партия организациязының секретари Н. Германов, мектепкомунун даргазы Н. Юрков, комсомол организациязының секретари Б. Клепиков);

— тууду организациаларындан — тууду-монтаж ажалдык хемчээлинин талазы-биле социалисттик хүлөөлгөн 132 күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн — 13,7 хуу ажыр күтүсеткен, керээлг амдырал үлөтүр 20 хуу өөрин хандырган «Тыва сүт тууду» трестин 2-ги КМК коллектив (начальник Я. Есиков, партгруппор С. Кадыкин, мектепкомунун даргазы Т. Терехов, комсомол организациязының секретари Л. Богданов);

— чонун коммуналь-амдырал хандырылганың бүдүрүлгелеринден — ачы-дуза чегирерин сайгарыла талазы-биле социалисттик хүлөөлгөн 4,4 күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн — 13,6 хуу ажыр күтүсеткен Өвүр районунун амдырал хандырылга комбинатының коллектив (директор Т. Кузнецов, мектепкомунун даргазы К. Монгуш, комсомол организациязының секретари С. Долгак);

— сандык организациаларындан — үрүмкент сандар бааран саарыламын талазы-биле хүлөөлгөн 103,7 болуңу продукцияны бүдүргөн — 110, күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн — 120 хуу күтүсеткен Кызыл районун катышкан сандык коллектив (директор В. Найборолов, партия организациязының секретари А. Бурундуков, мектепкомунун даргазы С. А. Ахунджанова);

Каш Хем хөмүрдөш рээрениң, «Росст» үлөтүрүмүнүн каткышымшыкында дембирбетон заводунун, Тываның ужуар-чүдүл отрядының каткышымшыкында, «Сут-кал» эргелелиниң, «УТКА» 25 чымы, «Тывалог» рабкооптарының, Амдырал хандырылга министрствозунунун сөптөлгө-тууду эргелелини

көн, ажал төлөвиринин фондунун 63 муи рубльге каткышымшык хандырган «Тыва кобальт» комбинатының коллектив (директор А. Волжак, партком секретари В. Жестовский, профком даргазы В. Осокин);

— транспорт бүдүрүлгелеринден — хүлөөлгөн ажыр 37 муи тонна чүкү соорткен, чүкү соортүлгезинин планын 110,3 күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн — 111,3 хуу күтүсеткен Чуртагал-коммуналь ажалдык министрствозунун АТБ-аның коллектив (директор В. Баранов, партия организациязының секретари В. Барданов, мектепкомунун даргазы И. Викторов, комсомол организациязының секретари Н. Андрусенко);

— чонун коммуналь-амдырал хандырылганың бүдүрүлгелеринден — ачы-дуза чегирерин сайгарыла талазы-биле социалисттик хүлөөлгөн 4,4 күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн — 13,6 хуу ажыр күтүсеткен Өвүр районунун амдырал хандырылга комбинатының коллектив (директор Т. Кузнецов, мектепкомунун даргазы К. Монгуш, комсомол организациязының секретари С. Долгак);

— сандык организациаларындан — үрүмкент сандар бааран саарыламын талазы-биле хүлөөлгөн 103,7 болуңу продукцияны бүдүргөн — 110, күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн — 120 хуу күтүсеткен Кызыл районун катышкан сандык коллектив (директор В. Найборолов, партия организациязының секретари А. Бурундуков, мектепкомунун даргазы С. А. Ахунджанова);

Каш Хем хөмүрдөш рээрениң, «Росст» үлөтүрүмүнүн каткышымшыкында дембирбетон заводунун, Тываның ужуар-чүдүл отрядының каткышымшыкында, «Сут-кал» эргелелиниң, «УТКА» 25 чымы, «Тывалог» рабкооптарының, Амдырал хандырылга министрствозунунун сөптөлгө-тууду эргелелини

эки ажалдык доктаада демделген.

СЭКП-иң XXV съездинин иштинерин бугаар бүдүрүлгөн ажалдыктың үлөтүрүмүн, ажалдык шынарны өскөндөрдөш социалисттик чарышты кабарлап, Тываның ажалдык чонлары 1976 чылда чамдык чедикшилерин чегин алган болган үлөтүр бүдүрүлгөн үлөтүрүмүн, оттулар чүдү, электри энергияны, дилгил материалдары, хөм ийин, даарыгың кымылдары, өтү, сүт продуктулары бүдүрү талазы-биле хүлөөлгөн күтүсеткенин, күш-ажылдык бүдүрүлгүсүнүн тууду ажал болган бистин, Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел, ВЛКСМ обкомунда делегация. Оон-биле калы республиканың бүдүрүлгөн коллективтеринин болган организациаларының социалисттик хүлөөлгөн күтүсеткенин удуз чегире барышында база тодаргай-биле айткан. Эртең чымын ажалдык кирер ужуар чамдык чугула бүдүрүлгө черлеринин тууду доошубаан, элөөн хой үлөтүр, тууду черлер, ажалдык чыл дугурунда жогулашканын ажалдык.

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-иң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЛКСМ ТК-ның «Бүдүрүлгөн ажалдык болган ажалдык шынарны бегдире, ону беш чылды даалгаларын чегиништин күтүсеткени дөш Бүтүрүлгөн социалисттик чарышымны дугайында» доктаалыга холбаштыр партия-ажыл-агый актив гери и, өмөкчү чоннар хурадаларың өк кыкса хуусада эртирив, оларга 1977 чылда үлөтүрүмүнүн планларын болган социалисттик хүлөөлгөн күтүсеткенин ажалдык хандырылгы СЭКП Кызыл хооронунга, райкомнарына, хоорайкушомпонарга, профсоюз, комсомол организацияларына, министрстволарга, ведомстволарга дааскан.

Январь 19-та СЭКП ТК-ның Чыгыш секретари Л. И. Брежнев биле АКШ-тын президентинин албай-дужалдында халажым турар Дж. Фордтуң аразында телефон-биле беседа болган. Ол Ак бажында Кремльде, Л. И. Брежневче догалаан. Болган чугаалажымшык уезинде Дж. Форд АКШ-тын президентинин албай-дужалдында болуун турган уезинде СЭКП ТК-ның Чыгыш секретари-биле тургустунган харылааны үргүлчү берди-биле үнелел келген деп чугаалаан. Президентинин албай-дужалдында ам халажым турар Совет Бизнес биле Катышкан Штаттардын аразында чугаалажымшыкларын үргүлчүлери болган бистин ийи чурттарымыска-да, бүгү делегейге-да онза чугула ужуру-дузалык совет-америк харылааларын хөгжүлдеринге улам ийилай депшиктени чуреттин ханымында күзүмди деп, Дж. Форд чугаалаан. 1974 чылда Владивостокка Л. И. Брежнев-биле оон укур-ражымшыкшык уезинде чегин админта стратегия чегин секторни кызыгаараларында айткыларын талазы-биле тургустунган Дж. Форд онзаиле делегация. Владивостокка тургустунган өкил уезинде делегация алган, ол чугула херекти улам бурганталарында чегиништин Л. И. Брежневтиң болган АКШ-тың чаа президентин Дж. Картерди чегин алымында адегейде ол илереткен.

Л. И. Брежнев-биле оон бугурунун ийи харылааларын тургустунган сеткелди халажым турарың Дж. Форд илереткен болган бистин чурттарымын аразында харылааларын хөгжүлдеринин бугурунун ийи чурттарымын хуу ийини бот килер деп шивтирөөнүн дугайында чугаалаан.

Л. И. Брежнев бугурунун талазы-биле АКШ-тын президентинин албай-дужалдында харылааларында сеткел тапшырымын баа илереткен. Бистин чурттарымын аразында харылааларын өскөндөрдөш, шивтир-биле делегейде байдалды өскөндөрдөш бистин калы кылган бүгү өк чүлөвиринин бис үнелел көрүп турар бис деп, Л. И. Брежнев чугулаан.

Республиканың амдырал хандырылга министрствозунун бүдүрүлгелеринин ажал-ишчилеринин 1977 чылда болгаш Улут Октябрының 60 чылын төлөпиги уткуур талазы-биле СОЦИАЛИСТИК ХУЛЭЗЛГЕЛЕРИ

1976 чылда күш-ажылдык чедикшилерин дөшкөн, республиканың Амдырал хандырылга министрствозунун бүдүрүлгелеринин ажал-ишчилери дараамында социалисттик хүлөөлгөн күтүсеткенин чугулаан. Чоңга ачы-дуза чегиреринин талазы-биле чыл планын декабрь 30-де күтүседир болгаш пландан ажыр 18 муи ажыр рубльдиң ачы-дуза чегире. Ачы-дуза чегиреринин продукция сайгарган планын декабрь 25-те күтүседир, пландан ажыр 25 муиң элөөн ачы-дуза чегире продукцияны сайгарган.

Даскеттер албаның ажалдык шынарды барындап турган моральдык болган материалдык ийи берилиштеринин ажалдык чонун чыгыларын чогур хуусада кылар болган чонун хандырылгың культураны бегдире.

Бүдүрүлгөн ажалдык чонун бегдире, технологияны чартын, чаа техниканы ажалдыктын болган күш-ажылдык эртеме үндөлгөн организациаларында, ажал шынар чеге ажалдыктын, бүдүрүлгөн продукцияны шынарны өскөндөш, кадрларын билгил мергешкини бегдирген күш-ажылдык бүдүрүлгөн планда көрдүнгөнүң 2 хуу бегдире, 1 рубльге хамаарыштыр сайгарган продукцияны.

Социалисттик хүлөөлгөн күтүсеткенин Амдырал хандырылга министрствозунун бүдүрүлгелеринин ажал-ишчилери партия-ажыл-агый активинин хурамында хүлөөп алган.

Гара-оол Лаа-Сүрүнөвч Хертег — Кызыл районун «Шамбалыг» совхозунун кол агроному.

Дамба Чаповина Чыгыш — Улут-Хем районун «Найрал» совхозунун өпкү илдерчү.

София Сононович Соном — СЭКП обкомунун кидик эргелелиниң оралкычы.

Алан-оол Тулошевч Сотна — Көдөө ажал-агый болган бегдиректер ажалдыкшынарнын профсоюз обкомунун даргазы.

Михаил Матрофановч Сулачев — Көдөө ажал-агый продуктуларын сандык алкырын болган шынарны талазы-биле Тыва АССР-де күтүлгөн кол агностору.

Шагдар-оол Тамтатовч Тамчай — Тыва АССР-ниң Көдөө ажал-агый министрствозунун автомобиль чолажымчы.

Салык Курманович Делек — Улут-Хем районун «Найрал» совхозунун директору.

Николай Севастьянович Терентьев — Тады районун «Росст» совхозунун тракторчу.

Гара-оол Лаа-Сүрүнөвч Хертег — Кызыл районун «Шамбалыг» совхозунун кол агроному.

Дамба Чаповина Чыгыш — Улут-Хем районун «Найрал» совхозунун өпкү илдерчү.

Василий Егорович Чуванов — Тады районун ССРЭ-ниң 50 чымы аттыг совхозунун комбайнери.

Захар Еласевич Шива — Ажалдык чоннар депутаттарының Каш-Хем район Сөвединиң куусомунун көдөө ажалдык бүдүрүлгө эргелелиниң начальниги.

Маады Елданович Шойлаа — Бий-Хем районун «Саян» совхозунун хойжукчу.

Саян Кара-оолович Шыдыраа — Монгуш-Тайга районун «Мөгөн-Бүрүн» совхозунун дааргазы.

КУШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ОРДЕННИН И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Доржу Саянович Давлар — Кызыл районун «Тывалог» совхозунун бригадир.

(Тончуу 3-жү армыда)

ДЕМНИГ КУШ-АЖЫЛ-БИЛЕ

Колхозчулары, совхоз ажалдыкчылары! Механизаторларга, эртемденерге, көдөө ажал-агыйның социалисттик чедикшилерин берип турар үлөтүрүмүн ажалдыкчыларыңа, Совет Бизнесинин бүгү ажалдык чоннарына СЭКП Төп Комитетинин чагааны, ол шыккан Киев об-ластың малчыларының чагааны СЭКП ТК-ның Чыгыш секретари эш Л. И. Брежневтин харыламын сеткел халажымшыкың, бедик көдүрүшкүшү-биле таңыткан, Чоюн-Хемчик районда «Бельшеник» совхозтуң мал ажалдык оон документтерин ажалыңа удурута болдурбушаан, мал кыштагалашкының организациатың чорудуп, ону беш чылдын ийини чылда шивтирив малымын баш санын өстүрбүшаан, оон продуктууун бедиктерин илергейлен турар.

Алм-Бааны сүт-баран фермамын ажалдыкчылары 1976 чылда эрес ажалдаан, сүт-бүдүр болган күрүшө салар планлыг оналдык чедикши-ниң күтүсеткен. Ферма коллективни малга таарымчалыг ажалдаан тургузуун, күш-ажылдык бүдүрүлгүсүн бедиктерин турган, совхозтуң күрүшө сүт сандар оналды-зын хуусаа бетиле күтүседирин хандырган.

1975—1976 чылда мал кыштагалашкының турга-да, ону шивтирив чоруду-биле ажал эрткин, совхозтуң күрүшө сүт сандар талазы-биле биске берген чыл оналдык 112,6 хуу күтүседир, планда дашкаар 410 пентер сүтү күрүшө бердиас. Элт-ти, сүтү болган мал ажалдык өскө-даа продуктуларың бүдүрерин дыка көдөөлөрүн СЭКП ТК-ның Чагаанын айткан, мал кыштагалашкының организациатың чорудары алаа шивтирив ролду ойнаар дээрин чугаалап айткан. ТК-ның бо айткышкыны бистерин ажалдыкка удурута болур — деп, сандык коммунист Бакасан Бабштановна Кара-Сал чугаалаан. Сандык коллективни кыштагалашкы байдалын болдурчогуру-биле ажалдык, өскө бо чылдын бирги кварталында 62 тонна сүт сандар планын хуусаа бетиле күтүседирин шивтирөөшөр.

СЭКП ТК-ның Чагааны болган ишчилерин патриотчу эргелелиниң эш Л. И. Брежневтиң харыламын ажалдык хойжуклары бедик көдүрүшкүшүгү ташкын, документтерге күш-ажылдык ханды болдурган ажалдыктын хүлөөлгөн.

Дуржугалыг хойжук Селенцава Ондар 1977 чылда төрүрү чүс башка оналдыр 100 хураганын алкыры илергейткен. Ол колдада хураганнашкын кидил-түдү, Төрөөн хойжун 170 ажал хураганы эки доругун турар. Ол шыккан Тас-оол Кууларын, Серен-оол Донгановч колданарында 120—140 хире хой хураганын. Совхозта шивтирив биле 800 ажал хой төрөөн. Хураганнары шивтирив менди. Төрүрү хой тургаларында сакмашчытер чыгар.

Ажал-агыйның делвасарың хар уагу. Оларарың далбайлар, даваннары тастаан колданарга таарымчалыг байдалары тургузар хемчеглерин хой-иштинин киржэлгези-биле партия комитет, дирекция хой, көдөө Совет күтүсөмүсү аң турар.

М. СЕВЕН.

Чулана Сатова Сабма — Улут-Хем районун «Найрал» совхозунун Урбун сүт-баран фермамын мурнакчы саапчыларың бирөөн. Ол бо фермага 16 чыл мурнуу саапчылап өгөлөн. Иштеринин ажалга-тегералгеш бидилиг организациатың турган, хой сүтү саап ал турары — мергештирив саапчыны бедик көргүзүлгөн болурун чедирген. Ону беш чылдык баштайгызында алаа бижылган 20 ийинти бирөөлден-не 1600 килограмм сүт саар турган, 204 килограммын саган. Сааладык делвас эрткин чылга делвасөргө, амгы хүшерде күдүлаан. Иштин чамдыкы согу берсе-даа, хүй бүрү 85—95 килограмм сүтү саап, шамчыларың одуруун башта-ышаан.

В. АМЫРНЫЧ ФОТОГ.

БЕДИК ШАЦНАЛ-БИЛЕ, ЭРГИМ ЭШТЕР!

РСФСР-ның көдөө ажал-агыйның мурнакчыларын ССРЭ-ниң орденнери болгаш медальдары-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СӨВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУН Ч А Р Л Ы

Иван Степанович Грабевитч — Тыва сүт-тууду трестин тууду-монтаж эргелелиниң бүдөлөрүн, Кызыл хоорай-ла.

Ондар Намдаковч Лопсан-Серен — ажалдык чоннар депутаттарың Монгуш-Тайга районы Сөвединиң күтүсеткени комитетинин даргазы.

Николай Степанович Мейликов — Каш-Хем районун «Бай-Тайга» районун «Бай-Тал» совхозунун сугатчы.

Шактарал Деспонзовч Дондуу — Өвүр районун «Торгалыг» совхозунун автосаар эргелелиниң.

Виктор Дмитриевич Куркутов — Тыва АССР-ниң көдөө ажал-агый министрлиниң оралкычы.

Ондар Намдаковч Лопсан-Серен — ажалдык чоннар депутаттарың Монгуш-Тайга районы Сөвединиң күтүсеткени комитетинин даргазы.

Николай Степанович Мейликов — Каш-Хем районун «Бай-Тайга» районун «Бай-Тал» совхозунун сугатчы.

Капта-оол Сакым-Бидиновч Монгуш — Өвүр районун «Коммунисттик орук» колхозунун хойжукчу.

Маадир-оол Бидиновч

Монгуш — Кызыл районун «Шамбалыг» совхозунун бригадир.

Зоя Кузьминична Никитчук — Кызылдың эл-бродуктулар бүдүрүлгезинин ажалдыкчы.

Кадыр-оол Бюрбюевч Ондар — Чадаанын сугарыла система эргелелиниң эскиваторшиги.

Чамзыр Намчаловч Ооржак — Чоюн-Хемчик районун «Сүт-Хол» совхозунун хойжукчу.

Полина Хойлуковна Орай-оол — Току районун «Тоора-Хем» совхозунун ийишчи.

Бады Хурагандаевч Сагаан — Тес-Хем районун «Ак-Эрик» колхозунун ийишчи даргазы.

Чамзы Аралдыговч Салчак — Монгуш-Тайга районун «Мөгөн-Бүрүн» колхозунун хойжукчу.

Окта Дашамовч Сарылар — Барыш-Хемчик районун «Хемчик» совхозунун директору.

Михаил Иванович Суленко — Бий-Хем районун «Саян» совхозунун тракторист-машинист.

Сергей Донгурович Семенов — Кызыл районун «Тывалог» совхозунун директору.

Чинчи Монгушевч Серен-Доржу — Өвүр районун «Коммунисттик орук» колхозунун кол мал өмчөлчү.

София Сононович Соном — СЭКП обкомунун кидик эргелелиниң оралкычы.

Алан-оол Тулошевч Сотна — Көдөө ажал-агый болган бегдиректер ажалдыкшынарнын профсоюз обкомунун даргазы.

Михаил Матрофановч Сулачев — Көдөө ажал-агый продуктуларын сандык алкырын болган шынарны талазы-биле Тыва АССР-де күтүлгөн кол агностору.

Шагдар-оол Тамтатовч Тамчай — Тыва АССР-ниң Көдөө ажал-агый министрствозунун автомобиль чолажымчы.

Салык Курманович Делек — Улут-Хем районун «Найрал» совхозунун директору.

Николай Севастьянович Терентьев — Тады районун «Росст» совхозунун тракторчу.

Гара-оол Лаа-Сүрүнөвч Хертег — Кызыл районун «Шамбалыг» совхозунун кол агроному.

Дамба Чаповина Чыгыш — Улут-Хем районун «Найрал» совхозунун өпкү илдерчү.

Василий Егорович Чуванов — Тады районун ССРЭ-ниң 50 чымы аттыг совхозунун комбайнери.

Захар Еласевич Шива — Ажалдык чоннар депутаттарының Каш-Хем район Сөвединиң куусомунун көдөө ажалдык бүдүрүлгө эргелелиниң начальниги.

Маады Елданович Шойлаа — Бий-Хем районун «Саян» совхозунун хойжукчу.

Саян Кара-оолович Шыдыраа — Монгуш-Тайга районун «Мөгөн-Бүрүн» совхозунун дааргазы.

КУШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ОРДЕННИН И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Доржу Саянович Давлар — Кызыл районун «Тывалог» совхозунун бригадир.

(Тончуу 3-жү армыда)

ЛЕНИНЧИ ЧЕРЛЕРБИЛЕ

ЛЕНИНГРАД. Бо хүнерде хой мул Ленинградчылар болган ол хоорайнын аалчылары В. И. Ленинни амдырамы-биле болган ажал-чорудууга-биле холбошкан черлерге барып турар.

ОНДАКТЫГ ЧЕР

Чадаана—Өвүр аразынын чагаалыг орунда, Чадаанадан 67 километр черде, хавак баарында ээр чер бар. Чон он Шенелиг-Хараган деп адал, Шенелиг-Хараганнын ээр чери-даа ондактыг-ла джир-дер. Чүге дээрге, маага оза-ондак эпти-ле болур.

Мөөң бодалым-биле ээр черде байдал мындыг: бистин районун чодалаачылар ээпек-биле таныш. Маана колдуу-ла өсөөрчөк келген, бо орукка бир дуулар чоруп турар чодалачылар хой кеинине дүне, машина чырым-биле орук көөр өңде, чамдык хүндүс безин эңдег кылдылар. Чыдаагааным: удул арты ажил кээрге, орук ак черге шуудай бидип-тур. Иччан чодалачынын салгы-сеткили оожурап, скорозун улгаттырыптар. Удаваанда оруктун ол талазынга «ээр чер!» дээн демдек көстүп кээр. Ол-бо скорозун бичедеп олтура-ла, машина хебертен хавактан дарап кээп, машинанын чырым дорт чырым болганындап оруктун кайнаар-ла барганы көзүбейин баар. А куудулап баткыс, дораан ээр чер база көзүбес. Оваарыкка салгындарган демдек көргөн чодалачы машинаны дүргөн тор-мозтаарга, машина колдуу үш дугуй кырынга туруп кээр. Хавак баарычче ийленчек болганда, иччан колдап баскан сонгу дугуй «чайгаар-ла ийленчекте машинаны доора октаптар. Түңнелинде—өзал-ондак.

О. КОНГАР-ООЛ, ЧОЛААЧЫ.

АГААР

Кызылдын агаар станцияларын медээлер турарын баураарга, богу республикага болган Кызылга көкүрүп турар буудуулар, хар чабас. Илээ-бүрү угалаышымын хат кошкан.

АГААР

Агаарнын температурасы дадам черлерге 22—27, өсөөрчөк 28—33, Кызылга 28—30 градус соок болур. Автомобиль оруктарынын көстүрү акн, оок көстүрү 6—10 километр болур.

Эртем болгаш техника

АГААР АРЫГ БОЛЗУН ДЭЭШ

Кижиниң амдыраал-чурт-талгазынга чугула продуктуларын бирөөн агаар дээрин баяндыр. Чем чокта кижини беш неделя, суг чокта беш хоноук, а агаар чокта чүгө беш миңдү чурттаар. А кижини бир хонукта бир килограмм хире чөмчи чип, 2,5 литр сугу ижин, 12 килограмм агаарнын тигин турар болганда, арыг агаар кижиниң амдыраалынга эң чугула чүдү болуру илден кылгайлы.

Иш-бүстү көвейт-биле үндүрүп турар бүдүрүлгөсүрүшпа туудун төлөвөлү турар үдө ол айтырынын шивитирээрин чугула деп санап турар. Чүгө дээрге, завод аам фабрика ажылгала кирген соонда, оок ижи-биле демсээрде хой чарыгдал үнөр болган. Амгы үеңиң специалистериниң сапай турарын баураар алдыга, бо шагда үлетпүр-бүдүрүлгө удул сайыраал ойде агаар боталдырмачыларынга удул автоматтыг баштарыга системаларын ажылгаарга эңтиг болган камналгалыг.

С. ЦИКОРА.

СОНУРГАКТАРГА

Оренбургтун чурт шивитиле мурейинче чөдө берим. Соолгу үдө чаа калдыг үнелэг тывыштар музейин «алдын» фондузучу киргенни айтырамыз, музейин өргөдөлгөн С. Попов шифатин экинчи далам чөдө ажиткып, он бирле чүве уштуп экилеткен, мөңө көргүстү. Даш илвир.— Даш вектен келген бо илвир хемчөөл-ла, даштын хөвир-лаа талазы-биле амгы үеңиң электриялар илвирдеринден удул-ла ытгал чок. Оон озадааным илгалым турар чүвеви—он илвириниң ийн ужуу шивит кылган каан.

М. ОВЧАРОВ.

ХЕНЗИГ НОМЧУГАШТАР

Хемчөө талазы-биле эңне бичин номчуташ 1505 чылда Венецияга тывыгала деп үр үдө саван келген. Ам оларнын оон-даа эрте көстүп келгени тодараткан.

«Шынның» аалчылары

Бистин республикага күш-культураны болган спортту сайырадырычте, массалыг болдурууну уланган саналардын кирген база чер-черде спорт организацияларынын ажылдыг иштерин өлөрөткөн солууну помчукуларын чыгарып редакцияга хойу-биле кээп турар. Иш-да айткан иштерин даяр хайлашкан, ажылды моон сонгаар экиндер соруганы салган, республиканың спорт организацияларынын удурткучулары-биле узуржылганы редакцияга эрттирген. СЭКП Тыва обкомунун инструктору Т. Ч. Салчак, ВЛКСМ обкомуну секретары А. С. Серен, республиканы күш-культура болган спорт комитетинин даргазы А. С. Нурзет, «Спартак» эки тура спорт иштээлинин даргазы В. С. Биче-оол, «Трудовые резервы» эки тура спорт иштээлинин даргазы Д. А. Ооржак орта кырышкан.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүделениниң чанында күш-культура болган спорт комитетинин даргазы А. С. НУРЗЕТ.

Айтырым: Спортту сайырадыр талазы-биле калдыг хемчөөлөр ач туралы, моон сонгаар чүдү кылдыр? Харым: 1972 чылдын июль-5-те Тыва АССР-ниң Дээди Советинин үшкү чымышын дорткү сессиязынга республикада күш-культура болган спорттун байдалы база ошу улам ийи сайырадыр хемчөөлөр дугайында айтырыгны чугулашкан, тодаргай хемчөөлөр айткан доктаалдыг хулаас алган. Оон бээр спортту сайырадыр талазы-биле боттук хемчөөлөр республиканың спорт организациялары партия, совет организация удуртууга-биле ач оруктун түңнелинде ээзон акылдар кылдыган. 1972 чылдын январь 1-де спорттулардыг сапы 16 муң турган болза, 1977 чылдын январь 1-де 30 муң алган. ССРЭ-ниң 16 спорт мастери, спорт мастериңе 35 кандидаттар, РСФСР-ниң 30 спорт мастери, 500 ажит бирти разрядты бисте бар.

Бедик мергежидиг спортчулары

М. ОВЧАРОВ.

ХЕНЗИГ НОМЧУГАШТАР

Хемчөө талазы-биле эңне бичин номчуташ 1505 чылда Венецияга тывыгала деп үр үдө саван келген. Ам оларнын оон-даа эрте көстүп келгени тодараткан.

СПОРТТУ САЙЫРАДЫР, МАССАЛЫГ БОЛДУРАР

Довуракта эштер бассейниг спорт коруузувун туудуш бо чылды доозар. Айтырым: Ак-Довуракта, Хову-Аксиде спорт ажилы соолгу үдө түө кошканыла? Харым: Бо черлерге ажилдар кадрларын иш шивит албанымыстың уламыдан хой кижилер солукшан, оон уламыдан ажил суураар. Соолгу үдө бо чертепте эдер даш боттук хемчөөлөр ачган бис. Спорт терзон билер, негедеге чедир удуртун, башкарып шыдаар кижини Ак-Довуракта ажилдадып кырген, оон ажилыга практиктг дуудып чедирген бис. Хову-Аксиде спорт ажилын экиндер хемчөөлөр алып көрдүшөн.

Айтырым: Күш-дамыр кижизидилгениң программалыг үлөңүн—ГТО-нун нормаларын дужаан турарын байдалы калдыг иргэ?

Харым: Он хардан алдан хар чедир 31 муң кижин ГТО-нун нормалын бастин республикада дужаатан. Иччала-да негедеге четес, бо талазы-биле ажилды ийдекей-жидери спорт организацияларынын чугула соругаларынын бирөөн. 1980 чылга чедир 70 муң кижин ГТО-нун нормалын дужаанга турар көрдүшөн, ол бистин күжешипкиниң ажилдаарымың неген турар. Айтырым: Спорт кадрларын чедир бе, оларын кайы өөрдүлгө черлеринде белеткен турары? Харым: Соолгу үдө дөдө болган ортумак эртемниг спорт кадрларын саны көвүдөөн. 207 күш-культура башкарынын 65-яңа дээди, 142-ин ортумак эртемниг. Оларын Москваның, Красноярскын, Омскын, Хабаровскын болган өскө-даа хойрайларын шивиттүрүшпөдө.

Айтырым: Спорт кадрларын чедир бе, оларын кайы өөрдүлгө черлеринде белеткен турары?

Харым: Соолгу үдө дөдө болган ортумак эртемниг спорт кадрларын саны көвүдөөн. 207 күш-культура башкарынын 65-яңа дээди, 142-ин ортумак эртемниг. Оларын Москваның, Красноярскын, Омскын, Хабаровскын болган өскө-даа хойрайларын шивиттүрүшпөдө.

белеткен турар. Ынаар өөредип чорудар аныктарын санын бо чылды көвүдөдери көрдүшөн. Айтырым: Спортту проваган-далаар талазы-биле калдыг ажилдар чорудуп турары? Харым: Ажилы-биле тургал-лаарга бо ажил бисте дыка кошкак. Спортту провагандаларын экиндик чорудар хемчөөлөр ач өгөдөн бис. Лекторлар бөзүп тургускан, спортчулар-биле чонун ужу-ружылгаларын, көргүзүлгү үлөңүкүнерин организациялар планын тургускан. Ону боталдырар бис.

ВЛКСМ Тыва обкомунун секретары А. С. Серен:

Айтырым: Комсомол организациялар спортту сайырадыр, массалыг болдуруу даш калдыг ажилдарын чорудуп турары? Харым: Спорт—коммунистг кижизидилгениң чарымын кезип болгай, мынчанга аныктар ортуунага бо ажилды экиндер даш комсомол райкомлары, организациялар доктаамал кижизегенин салып келген, моон сонгаар-ла салдыр. ВЛКСМ-ниң Чоюн-Хемчик, Танды райкомлары бо талазы-биле ээзон эки ажилдарын кылган турар. Социалистг Күш-ажылдыг Мадлары У. А. Бавы-оол аттыг пашаңа даш хаак маргалдаары Бай-Хаак чылды-на эрттирген доктааткан. Ачаа чүгө бо райончу эвес, республиканын шивитиле ажилдары киржин турар. Токунуң комсомолчулары район төлүгө стел төлөкшанын, блялартын алдын боттарынын күжү-биле тууду турар, ону доозар чокшудуулан.

«Алдын шайба», «Өрүгүчүлүк», «Хом мич», «Ак терге» клубтарын шивитиле даш маргалдаарга хой шивитиле ажилы кирширтер, талантлыг анык спортчуларын өлөрдөп, өстүр хемчөөлөр ач турар.

ГТО-нун нормаларын ду-жаан турарында четпестер бар, моон сонгаар анык кижин бүрүзү оон дужаан кирген турарын чедир алып кол соруга болуп турар. «Спартак» эки тура спорт иштээлинин даргазы, хостуг хуретке кандидат В. С. Биче-оол: Айтырым: Хостуг хуретин сайырадыр талазы-биле калдыг хемчөөлөр аалдын турары? Харым: Хостуг хурет бистин республикада сайырап турар. Муруну чылдага бо-лаарга мергежидиг терпестер чедир. Хостуг хуретин Кы-

зылда, Чадаанада шивитиле бар, дыка хой секциялар ажилды турар. Ыччала-даа мергежидиг ажилды ам-даа куду. Ону ажилдары-биле чамдык шивитиле тускай хурет алаарын ажитка калдыгы? Ону өскө черлерде организациялар турар. Ачаа хуретке сазымны өөрчөткөлдөрүн шивит алып, олар бистин республикага хой. Кызылдың № 2 шивитиле тускай хурет илазын ажилды болур. Ыччала хостуг хурет бистин республикага сайыраар, өвүдүг мергежидиг мергелер үнөр. Моон организациялар алырын арталары бисте бар.

«Трудовые резервы» эки тура спорт иштээлинин даргазы, РСФСР-ниң спорт мастери Д. А. Ооржак:

Айтырым: Тыва хуретин амгы байдалыга, ону моон сонгаар сайырадырынга замандыг берип көрүдүрө калдыгы? Харым: Тыва хурет элаан сайырай берген. Могелерин арга-мергежидиг өздү, тура-ооруткуч болуп берген. Каш чыл мурунда хуретин аар деңизинге 3—4 кижин хуретин турган болза ам он алкан. Моон алдыга шынар-ла, сайда талазы-биле өскөндүр. Тыва хуретин сайырадыр аныктарга замандыг материалдар солуннарга үнөүлү болуп берген. Ону хурет федерацияныга чугулашкып өргөткөн, тодаргай шивитилерин дугула алган. Могелерге мола аттар тывымырын өөрчөн коор комиссияны тургускан.

Тыва хуретин сайырадырынга хостуг мергелерин арга-дуруктуулап удул саздыр хемчөөлөр оон барымдалааш, оларын сактышымын чырып бижирин, хуретин арталарын дугайында номчулап үндүрөп чугула деп санап турар бис.

Кижиниң калдыг бөкмү-лаарыга, күш-ажылдын бүдүрүчүлүгү бидеринге спорт удул ужу-дузалыг, оон кижизидилгениң ролунуң база спортчуларын ач-алдырып, чуртук-өргөдөлгөн дугайында редакцияга болган ужуражылгага чугулашкан.

Күш-культураны болган спортту сайырадыр дугайында СЭКП-ниң XXV съездинин шивитилерин күжөдөр даш улам эки ажилдарын ужуражылганын киреңкичелер дугуруткан.

ЧУРУКТА: ужуражылганын киреңкичелери.

А. ЗАЙЦЕВИЧ фотоу.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

Table with TV schedule information for January 21st, listing programs and times for Moscow and other regions.

КИНО

Table with cinema listings for January 21st, listing film titles and showtimes.